

УДК 35.078:364.442

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.31>

Ірина ЧАЙКА

доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0003-2315-7724

Євген ЦОКУР

доктор політичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри політології, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0002-7605-0114

Бібліографічний опис статті: Чайка, І., Цокур, Є. (2025). Соціальний аудит в проєктній діяльності організацій третього сектору. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 245–252, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.31>

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ТРЕТЬОГО СЕКТОРУ

Стаття присвячена дослідженню застосовності технології соціального аудиту у проєктній діяльності громадських організацій. **Метою дослідження** є аналіз особливостей реалізації технології соціального аудиту щодо комерційних організацій в проєктній діяльності організацій третього сектору. **Методологія дослідження** включає комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових (зокрема, проєктний метод, метод конкретних ситуацій) методів. **Наукова новизна роботи** визначається обґрунтуванням застосовності соціального аудиту (як технології, що дозволяє оцінити відповідність діяльності об'єкта аудиту суспільним цілям і цінностям, і те, чи реалізація мети такої діяльності здійснюється з урахуванням потреб всіх зацікавлених груп громадськості) для виконання контрольної функції організацій третього сектору відносно комерційних організацій. **Висновки.** Вихідним етапом створення проєкту соціального аудиту має бути виокремлення проблеми, яка існує чи може виникнути в громаді внаслідок діяльності підприємства або декількох підприємств. Проєктний підхід передбачає виокремлення бенефіціарів проєкту. В якості таких виступатимуть реальні та потенційні клієнти ННО. Іншими важливими суб'єктами є заінтересовані сторони проєкту. Якщо ці місцеві бізнеси демонструють відкритість і прагнуть позиціонувати себе як соціально відповідальні, то на цьому етапі громадська організація може скористатися відкритими даними внутрішніх соціальних аудитів таких підприємств. Можливою є ситуація, коли підприємство розглядає, витрати на внутрішній соціальний аудит, як надмірні, і може погодитися на пропозицію надати доступ для проведення аудиту за рахунок ННО. Можливий, втім, і варіант, коли роботодавець відмовиться від співробітництва з ННО задля проведення соціального аудиту. Джерелом інформації для висновків щодо особливостей соціального впливу діяльності такого підприємства можуть стати інтерв'ю з співробітниками (діючими чи звільненими), місцевими мешканцями, які проживають у безпосередній близькості до підприємства, екстраполювання доступної інформації щодо соціальної політики та політики відносно зайнятих на підприємствах аналогічного профілю в інших регіонах країни. За результатами проєктного соціального аудиту можуть бути сформовані рекомендації та пропозиції. В тому випадку, коли бізнес не виявляє зацікавленості у процесі соціального аудиту і його результатах, але ці результати свідчать про відсутність у його діях соціальної відповідальності, громадська організація може використати доступні механізми захисту прав і законних інтересів своїх клієнтів і жителів громади в цілому.

Ключові слова: соціальний аудит, проєктна діяльність, громадська організація.

Iryna CHAIKA

Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Philosophy, Public Administration and Social Work, Zaporizhzhia National University, 66 Universitetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0003-2315-7724

Yevhen TSOKUR*Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Acting Head at the Department of Politology, Zaporizhzhia National University, 66 Universitetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011***ORCID:** 0000-0002-7605-0114

To cite this article: Chaika, I., Tsokur, Ye. (2025). Sotsialnyi audyt v proiektnii diialnosti orhanizatsii tretoho sektoru [Social audit in project activities of third sector organizations]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 245–252, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.31>

SOCIAL AUDIT IN PROJECT ACTIVITIES OF THIRD SECTOR ORGANIZATIONS

*The article is devoted to the study of the applicability of social audit technology in the project activities of public organizations. **The purpose of the study** is to analyze the features of the implementation of social audit technology in relation to state and commercial organizations in the project activities of third sector organizations. **The research methodology** includes a complex of general scientific and special scientific (in particular, the project method, the case method) methods. **The scientific novelty of the work** is determined by the justification of the applicability of social audit (as a technology that allows assessing the compliance of the activities of the audit object with social goals and values, and whether the implementation of the goal of such activities is carried out taking into account the needs of all interested groups of the public) for performing the control function of third sector organizations in relation to commercial organizations. **Conclusions.** The initial stage of creating a social audit project should be the identification of a problem that exists or may arise in the community as a result of the activities of an enterprise or several enterprises. The project approach involves the identification of project beneficiaries. These will be the actual and potential clients of the NGO. Other important subjects are the stakeholders of the project. If these local businesses demonstrate openness and strive to position themselves as socially responsible, then at this stage the public organization can use open data from internal social audits of such enterprises. There is also a possible situation where the company considers the costs of an internal social audit to be excessive and may agree to the offer to provide access for the audit at the expense of the NGO. However, there is also a possibility where the employer refuses to cooperate with the NGO to conduct a social audit. The source of information for conclusions regarding the specifics of the social impact of the activities of such an enterprise can be interviews with employees (current or dismissed), local residents living in close proximity to the enterprise, and extrapolation of available information on social policy and policies regarding employees at enterprises of a similar profile in other regions of the country. Recommendations and proposals can be formed based on the results of the project social audit. In the event that a business does not show interest in the social audit process and its results, but these results indicate a lack of social responsibility in its actions, a public organization can use available mechanisms to protect the rights and legitimate interests of its clients and residents of the community as a whole.*

Key words: social audit, project activity, public organization.

Актуальність проблеми. Найбільш значущим і впливовим компонентом громадянського суспільства в будь-якій сучасній демократії є недержавні неприбуткові організації (ННО), які за визначенням сформованим ще у 1945 р. у Договорі ООН: «...виконують функцію захисту національного соціокультурного простору, сприяють розширенню сфери впливу учасників соціокультурного процесу. Організації третього сектора здійснюють суспільно-корисну діяльність, надаючи послуги там, де з якихось причин цього не робить держава чи приватне підприємництво» (Буко, 2006, с. 55). Саме у цьому визначенні зазначено, що ННО відрізняються принципово від державних організацій (перший сектор) і комерційних структур (другий сектор), оскільки не зобов'язані виконувати певні функції, як держава, і з іншого боку не отримують винагороди за виконання

добровільно покладених на себе обов'язків, як прибуткова організація. Роль недержавних неприбуткових організацій полягає в участі у забезпеченні складної системи стримувань і противаг, що лежить в основі демократичного врядування. ННО соціальної спрямованості виконують посередницьку функцію, синхронізуючи державні інтереси і інтереси різноманітних груп громадськості (перш за все найбільш уразливих її категорій). Оскільки такі ННО орієнтовані переважно на виконання спеціалізованих функцій, тісно пов'язаних з інтересами їхніх бенефіціарів, то їхня діяльність дозволяє привернути увагу громадськості і відповідних державних структур до специфічних потреб певних категорій населення, які можуть випадати з фокусу уваги осіб та інституцій, які долучені до прийняття державно-управлінських рішень.

Поширеною є думка, що діяльність громадських організацій третього сектору є комплексною відносно до виконання функцій державними та / або муніципальними структурами та комерційними організаціями. Іноді саме це завдання: бачити окремі непомітні чи нецікаві іншим учасникам соціально-політичної чи соціально-економічної взаємодії проблеми, і намагатися їх вирішити, використовуючи волонтерські людські ресурси й недержавні джерела фінансування (від благодійних пожертв до залучення грантових коштів закордонних фондів), розглядається як основне, пов'язане із самим смыслом існування організацій третього сектору.

Втім перебирання на себе ролі останньої надії для тих, чиї голоси настільки тихі, що не можуть бути почутими державою, чи ігноруються бізнес-структурами, чия діяльність може впливати на життєдіяльність громадян, не є оптимальним напрямком для розвитку ННО в сучасних демократіях. Захист суспільних інтересів організаціями третього сектору полягає не лише у допомозі державним структурам в виконанні покладених на них функцій, але й у стимулюванні до якнайповнішої їх реалізації, якщо можливості і ресурси держави це дозволяють. Мова йде про другу системну функцію ННО – функцію громадського моніторингу за діяльністю держави та її структур. Громадський моніторинг як різновид контролю сприяє встановлення відповідності або невідповідності дій об'єкта моніторингу чинному законодавству з метою подальшого усунення порушень (Арабаджієв, 2012, с. 87). Втім, на нашу думку, необхідним є аналіз відповідності діяльності державних структур не тільки букві закону, але й оцінка довгострокових наслідків законних державно-управлінських рішень, які можуть потенційно стати джерелом виникнення соціальних проблем. До того ж об'єктом такого аналізу можуть бути і організації другого сектору, оскільки діяльність комерційних організацій також може справляти іноді неочевидний побічний негативний вплив на життєдіяльність громадян, окремих громад чи суспільства в цілому. Технологією, що здатна забезпечити реалізацію завдань такого аналізу, можна визначити соціальний аудит.

Саме тому, розгляд застосовності соціального аудиту (як технології, що дозволяє оці-

нити відповідність діяльності об'єкта аудиту суспільним цілям і цінностям, і те, чи реалізація мети такої діяльності здійснюється з урахуванням потреб всіх зацікавлених груп громадськості) для виконання контрольної функції організацій третього сектору відносно держави та її структур й комерційних організацій є актуальним дослідницьким завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий дискурс з проблематики соціального аудиту бере свій початок в роботах дослідників, які представляли Чиказьку школу соціології (США). Використовуючи, розроблений вченими-економістами концепт «соціальний аудит» (Т. Ж. Крепс), чиказькі соціологи систематизували емпіричні дані щодо соціальних наслідків урбанізації, індустріалізації, проаналізували соціальну відповідальність великих корпорацій, що здійснювали виробничу діяльність в конкретних громадах. (Мазурик О.В., 2013, с. 73–99). Великий масив публікацій із зазначеної проблематики має науково-прикладний характер, і містить роботи, в яких здійснюється розгляд проблем впровадження і використання соціального аудиту на конкретному підприємстві, у галузі, або на регіональному рівні. Зокрема, такий підхід представлений в роботах Г.М. Буасландель (H.M. Boislandelle), Ж.-М. Естев (J.-M.Esteve), М. Боне (M. Bonnet), Е. Бек (E. Beck), С. Бусажо (S. Boussagnet), А. Куре (A. Couret), Ж. Ігалєс (J. Igalens) (Мазурик О., 2013, с. 79). Важливими є і публікації, які містять практичні рекомендації щодо організації та проведення процедури соціального аудиту. Можна зокрема згадати роботи Ф. Спрекклі (F. Spreckely), С. Хант (S. Hunt), Дж. Пірс (J. Pearce), П. Рейнард (P. Raynard), С. Задек (S. Zadek) (Spreckely, 2008; Pearce J., Raynard P., Zadek S., 1996). Дослідження можливостей соціального аудиту як інструменту зміцнення партисипаторної демократії здійснюється в роботі Дж. Бертін (G. Berthin) (Berthin, 2011). Особливості реалізації практики соціального аудиту відносно державних і місцевих проєктів в Індії і Південній Африці аналізуються в дослідженнях (Puri, Lahariya, 2011; A Guide to Conducting..., 2015). Серед вітчизняних публікацій поширеними є дослідження, пов'язані із соціальним аудитом, що є складовою системи аудиторських перевірок в соціальній сфері підприємств та організацій, і надає можливість

керівному складу приймати необхідні рішення і реалізовувати адекватні та обґрунтовані заходи, що мають на меті здійснення оптимізації чисельності, зміни у структурі, вплив на якісні характеристики персоналу та оптимізацію витрат на людські ресурси (О. Лебединська, В. Дерій, С. Саченко, Л. Бабій) (Дерій, Саченко, Бабій, 2016; Лебединська, 2018). Автори посібника «Методологія соціального аудиту» (Методологія соціального..., 2020), спираючись на закордонний досвід, пропонують власний технологічний підхід до здійснення соціального аудиту діяльності державних організацій. Однак, публікацій, присвячених саме можливостям побудови системи соціального аудиту як інструменту організацій третього сектору для аналізу соціальних наслідків дій або бездіяльності комерційних організацій для уразливих категорій громадян чи мешканців громад в цілому, наразі немає.

Провідним способом діяльності ННО є проєктна діяльність, що передбачає обмежену у часі діяльність, що орієнтована на вирішення конкретної актуалізованої і усвідомленої проблеми, є цілеспрямованою, і передбачає ефективну реалізацію всіх етапів життєвого циклу проєкту, що завершується досягненням його очікуваного результату.

Саме тому **метою цього дослідження** є аналіз особливостей реалізації технології соціального аудиту щодо комерційних організацій в проєктній діяльності організацій третього сектору, і розгляд потенціалу застосування соціального аудиту в практиці недержавних неприбуткових організацій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглянути практику соціального аудиту в комерційному секторі, то зміст, структура і напрямки цієї діяльності регламентовані цілою низкою міжнародних стандартів. Зокрема, це:

1. Стандарт соціальної звітності компаній AA1000 AS. Регламентує процедуру проведення соціального і етичного аудиту організації шляхом вимірювання результатів її діяльності через систему критеріїв, в основу яких покладено етичний підхід.

2. Керівництво із соціальної відповідальності ISO 26000. У цьому документі містяться настанови для тих організацій, які визнають, що повага до суспільства та навколишнього середовища є критично важливим фактором

успіху. Застосування ISO 26000 все частіше розглядається не лише як «правильна річ», але й як спосіб оцінити прихильність організації до сталого розвитку та її загальну ефективність.

3. Стандарт корпоративної соціальної відповідальності SA 8000. Є міжнародним стандартом, який визначає соціальну відповідальність і зобов'язання організацій перед персоналом і суспільством в цілому. Цей стандарт визначає умови, за яких відбувається впровадження забезпечення якості умов праці співробітника на робочому місці. SA 8000 містить стандарти дотримання трудових прав працівників, що ґрунтуються в тому числі на Конвенції Міжнародної організації праці, Загальній Декларації прав людини та Конвенції ООН з прав дитини.

4. Керівництво із звітності у сфері сталого розвитку Глобальної ініціативи із звітності GRI (The Global Reporting Initiative). Може застосовуватися організаціями на добровільних засадах задля оцінки соціальної, екологічної та економічної діяльності компанії в контексті цінностей сталого розвитку.

Здійснення соціального аудиту в комерційних організаціях, як правило, ініціюється їхнім керівництвом і має як прикладні цілі: підсвітити чи реалізується діяльність організації в руслі цілей і цінностей суспільства, чи відповідають результати очікуванням різних зацікавлених груп, так і іміджеві: представити підприємство як соціально-відповідальний бізнес, що демонструє екологічне відношення до власних співробітників, громади (і всього суспільства), природного середовища в найширшому розумінні.

Досліджуючи можливості використання технологій соціального аудиту комерційних організацій недержавними неприбутковими організаціями з використанням проєктного підходу, необхідно зазначити, що результати внутрішнього соціального аудиту підприємств, в разі їхнього оприлюднення, можуть бути використані ННО, проте вибірково на різних етапах такого аудиту.

Вихідним етапом створення проєкту соціального аудиту має бути виокремлення проблеми, яка існує чи може виникнути в громаді внаслідок діяльності підприємства або декількох підприємств. Зосередження уваги ННО на конкретному типі проблем визначатиметься профілем їхньої діяльності. Припустимо, що громадська організація орієнтована на допо-

могу особам, що перебувають в складних життєвих обставинах і є малозабезпеченими. Тоді очевидною проблемною ситуацією, дослідження і розв'язання якої може бути здійснене за допомогою технології соціального аудиту, є проблема втрати роботи особами працездатного віку та неможливості швидкого пошуку ними нової роботи.

Мету соціального аудиту в цій ситуації можна визначити як аналіз дисбалансу в системах «найманий працівник-роботодавець», «попит-пропозиція на ринку праці», і формулювання пропозицій щодо подолання таких проблем.

Проектний підхід передбачає виокремлення бенефіціарів проекту. В якості таких виступатимуть реальні та потенційні клієнти ННО. Іншими важливими суб'єктами є зацікавлені сторони проекту. В якості таких як раз і можуть виступити підприємства, що є провідними роботодавцями у конкретній громаді.

Якщо ці місцеві бізнеси демонструють відкритість і прагнуть позиціонувати себе як соціально відповідальні, то на цьому етапі ННО, що здійснює соціальний аудит, може скористатися відкритими даними внутрішніх соціальних аудитів таких підприємств. Можливою є і ситуація, коли підприємство розглядає, витрати на внутрішній соціальний аудит, як надмірні, і може погодитися на пропозицію надати доступ для проведення аудиту за рахунок ННО. Ці два варіанти свідчитимуть про готовність роботодавців до співробітництва, і на етапі формування пропозицій і рекомендацій, є висока вірогідність, що такі рекомендації будуть прийняті, впроваджені і матимуть наслідком покращення ситуації із зайнятістю в громаді, а отже, зменшать коло реальних і потенційних бенефіціарів ННО.

Можливий, втім, і варіант, коли роботодавець відмовиться від співробітництва з ННО задля проведення соціального аудиту. Тоді представники громадської організації, зважаючи на структуру соціального аудиту, можуть припустити, що бізнес має проблеми з умовами праці, безпекою на робочих місцях, невиконанням вимог щодо впливу виробництва на природне середовище, здоров'я і життєдіяльність мешканців громади.

Джерелом інформації для висновків щодо особливостей соціального впливу діяльності

такого підприємства можуть стати інтерв'ю з співробітниками (діючими чи звільненими), місцевими мешканцями, які проживають у безпосередній близькості до підприємства, екстраполювання доступної інформації щодо соціальної політики та політики відносно зайнятих на підприємствах аналогічного профілю в інших регіонах країни.

За результатами проектного соціального аудиту можуть бути сформовані рекомендації та пропозиції. Як вже зазначалося, вони можуть бути прийняті і впроваджені в діяльності підприємства, сприяючи покращенню ситуації із зайнятістю в громаді, а отже, зменшать коло реальних і потенційних бенефіціарів громадської організації.

В тому випадку, коли бізнес не виявляє зацікавленості у процесі соціального аудиту і його результатах, але ці результати свідчать про відсутність у його діях соціальної відповідальності, а іноді і прямого недотримання прав найманих працівників на безпечні умови праці, чи завдання шкоди природному середовищу чи створення небезпеки для місцевих мешканців, громадська організація може використати доступні механізми захисту прав і законних інтересів своїх клієнтів і жителів громади в цілому. Наприклад, здійснити організацію мітингів, пікетів, інших законних способів реалізації прав громадян на протест задля привернення уваги до негативних впливів діяльності бізнесу на місцеву спільноту. Можливим є і консультування бенефіціарів щодо представництва їхніх інтересів в суді.

Необхідно зазначити, що кейс, в якому застосовувалася технологія схожа на описану в цій статті, розгортається протягом останніх восьми років у Запорізькій області (Лиховид, 2025).

Предметом активності громадськості є екологічна проблема, яка породжує цілу низку інших: соціальних, економічних, управлінських та етичних проблем. На території Павлівської ОТГ у 2018 р. розпочав свою господарську діяльність із видобутку та переробки каоліну Біляївський збагачувальний комбінат (БЗК). Світова практика видобутку каоліну свідчить про те, що цей процес є надзвичайно екологічно небезпечним, оскільки призводить до незворотного руйнування екосистем, що знаходяться в зоні його функціонування, забруднення ґрунтів на великих територіях навколо

кар'єрів, що робить їх непридатними до сільськогосподарського використання, забруднення водних артерій. Ситуація у Павлівській ОТГ ускладнювалася ще й тим, що на її території достатньо близько до поверхні ґрунту знаходяться поклади урану, який, в разі видалення верхніх шарів під час видобутку каоліну, міг потрапити до джерел води. Громадські активісти ОТГ і прилеглих громад Вільнянського району достатньо швидко відреагували на ситуацію, що склалася, об'єднавшись у громадську організацію «Вольтерра», і почавши кампанію з інформування громадськості. Найпростіші інформаційні заходи виявилися доволі ефективними: мешканці громади отримали друковані листівки з описом проблемної ситуації, що склалася, і можливих її наслідків. «Вольтерра» успішно організовувала і проводила акції за участі місцевих мешканців, які перешкоджали роботі важкої техніки на території БЗК. Таким чином, вони вигравали певний час, для того, щоб громадська організація могла організувати і здійснювати представництво їхніх інтересів в судових органах, сподіваючись на отримання заборони діяльності БЗК. Коло бенефіціарів проєкту із припинення діяльності БЗК розширилося і за рахунок тих землевласників, чий ділянки незаконно, без їхньої згоди, були включені до території видобутку каоліну, з перспективою подальшого примусового викупу. Комунікативна стратегія «Вольтерри» була надзвичайно ефективною, провадилася різними каналами, в тому числі і через соцмережі, що сприяло і розширенню кола бенефіціарів, які її підтримували. Зокрема, проблема БЗК постала як регіональна, коли були отримані результати дослідження щодо того, що у разі забруднення річки Вільнянки, що протікає на території Павлівської ОТГ, відходами видобувного виробництва каоліну чи ураном, під загрозою опиниться безпечне водопостачання обласного центру. Вільнянка впадає у Дніпро в місці водозабору міста Запоріжжя.

«Вольтерра» ефективно визначила групи заінтересованих осіб і почала співпрацю з ними. Зокрема, у 2018 р. громадські активісти організували спільну поїздку з депутатами Вільнянської районної ради до сел. Просіяна Дніпропетровської області, у якому функціонує аналогічне видобувне підприємство. Його діяльність спричинило екологічне лихо у насе-

леному пункті і прилеглих територіях: повітря забруднене пилом, землі не придатні для сільськогосподарського використання, вода, що доступна на території селища, непридатна для вживання, відбулося різке зростання випадків онкологічних захворювань серед місцевих мешканців. На підставі свідчень депутатів і відеозвіту про поїздку Вільнянська районна рада прийняла звернення до Верховної Ради, Уряду і Президента з вимогою заборонити розробку кар'єру. У 2021 р. Запорізька обласна державна адміністрація створювала робочу групу з вивчення ситуації. Громадськість залучала до вирішення проблем і народних депутатів, які подавали запити до дозвільних і правоохоронних органів. Запорізькі екологодослідники та представники екологічних організацій також висловлювалися щодо серйозних наслідків функціонування підприємства для екосистем, і занепокоєння відсутністю зобов'язань власників кар'єру їх відтворювати.

Протягом наступних років «Вольтерра» співпрацювала з дослідницькими організаціями, зокрема, з Інститутом ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського, що надав висновок про те, що на передбаченій для видобутку території знаходяться особливо цінні землі, зміна цільового призначення яких можлива лише за рішенням Верховної Ради. Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України піддав сумніву заяви БЗК, про те, що зразки каоліну з Біляївського родовища належать до першого класу небезпеки, натомість зазначивши, що вони є більш небезпечними (другий клас), оскільки містили важкі метали, небезпечні для ґрунтів.

Незважаючи на активний протест мешканців громади, наявність науково-обґрунтованих висновків щодо небезпеки видобутку каоліну у БЗК, підтримку вимог громадськості з боку органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, власники підприємства не відмовилися від видобутку каоліну у Павлівській ОТГ. Тому вже протягом п'яти років «Вольтерра» організовує представництво інтересів громади у судових органах. На жаль, рішення про остаточну заборону діяльності БЗК наразі не прийняте.

На нашу думку, описаний кейс ілюструє і підтверджує ефективність технології соціаль-

ного аудиту в контексті проєктної діяльності організацій третього сектору.

Висновки. Отже, поширеною є думка, що діяльність громадських організацій є комплексною відносно до виконання функцій державними та / або муніципальними структурами та комерційними організаціями. Втім захист суспільних інтересів організаціями третього сектору полягає не лише у допомозі державним чи комерційним структурам в виконанні покладених на них функцій, але й у стимулюванні до якнайповнішої їх реалізації, якщо можливості і ресурси це дозволяють. Необхідним є аналіз відповідності діяльності державних структур не тільки букві закону, але й оцінка довгострокових наслідків законних державно-управлінських рішень, які можуть потенційно стати джерелом виникнення соціальних проблем. До того ж об'єктом такого аналізу можуть бути і організації другого сектору, оскільки діяльність комерційних організацій також може справляти іноді неочевидний побічний негативний вплив на життєдіяльність громадян, окремих громад чи суспільства в цілому. Технологією, що здатна забезпечити реалізацію завдань такого аналізу, можна визначити соціальний аудит. Оскільки, провідним способом діяльності ННО є проєктна діяльність, то можливо виокремити особливості реалізації технології соціального аудиту щодо державних та комерційних організацій в проєктній діяльності організацій третього сектору, а також з'ясувати потенціал застосування соціального аудиту в практиці недержавних неприбуткових організацій в Україні. Вихідним етапом створення проєкту соціального аудиту має бути виокремлення проблеми, яка існує чи може виникнути в громаді внаслідок діяльності підприємства або декількох підприємств. Проєктний підхід передбачає визначення бенефіціарів проєкту. В якості таких виступатимуть реальні та потенційні клієнти ННО. Іншими важливими суб'єктами є зацікавлені сторони проєкту. Якщо ці місцеві бізнеси демонстру-

ють відкритість і прагнуть позиціонувати себе як соціально відповідальні, то на цьому етапі громадська організація може скористатися відкритими даними внутрішніх соціальних аудитів таких підприємств. Можливою є і ситуація, коли підприємство розглядає, витрати на внутрішній соціальний аудит, як надмірні, і може погодитися на пропозицію надати доступ для проведення аудиту за рахунок ННО. Можливий, втім, і варіант, коли роботодавець відмовиться від співробітництва з ННО задля проведення соціального аудиту. Тоді представники громадської організації, зважаючи на структуру соціального аудиту, можуть припустити, що бізнес має проблеми з умовами праці, безпекою на робочих місцях, невиконанням вимог щодо впливу виробництва на природне середовище, здоров'я і життєдіяльність мешканців громади. Джерелом інформації для висновків щодо особливостей соціального впливу діяльності такого підприємства можуть стати інтерв'ю з співробітниками (діючими чи звільненими), місцевими мешканцями, які проживають у безпосередній близькості до підприємства, екстраполювання доступної інформації щодо соціальної політики та політики відносно зайнятих на підприємствах аналогічного профілю в інших регіонах країни. За результатами проєктного соціального аудиту можуть бути сформовані рекомендації та пропозиції. В тому випадку, коли бізнес не виявляє зацікавленості у процесі соціального аудиту і його результатах, але ці результати свідчать про відсутність у його діях соціальної відповідальності, громадська організація може використати доступні механізми захисту прав і законних інтересів своїх клієнтів і жителів громади в цілому. Історія діяльності громадської організації «Вольтерра» із протидії небезпечній видобувній діяльності Біляївського видобувного комбінату може бути розглянута в якості кейсу, що ілюструє і підтверджує ефективність технології соціального аудиту в контексті проєктної діяльності організацій третього сектору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арабаджиев Д. Ю. Громадський моніторинг: структура, функції, завдання. *Політичний менеджмент*. 2012. № 4–5. С.80–88.
2. Буко С. Л. Специфіка активності міжнародних НУО на ринку соціальних послуг. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2006. № 54. С. 54–61.
3. Дерій В., Саченко С., Бабій Л. Соціальний аудит у контексті посилення вимог до корпоративної соціальної відповідальності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 5. С. 17–26.

4. Лебединська О. С. Особливості внутрішнього соціального аудиту в сучасних умовах. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика»*. Харків : ХНЕУ, 2018. С. 156–158. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18962> (дата звернення 28.04.2025).
5. Лиховид І. Захищають довкілля, попри війну. *День*. 2025 11 травня. URL: <https://day.kyiv.ua/article/zakhyschayut-dovkillya-popry-viynu> (дата звернення 28.04.2025).
6. Мазурик О. В. Соціальний аудит: теоретичні засади та технологія застосування в Україні : монографія. Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. 316 с.
7. Мазурик О. Суспільні функції та можливості соціального аудиту. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2013. № 1(4). С. 79–84.
8. Методологія соціального аудиту. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив. 2020. 63 с.
9. A Guide to Conducting social audits in South Africa. Cape Town: Tandym Print, 2015. 132 p. URL: <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/social-audits-in-south-africa-guide-2015.pdf> (дата звернення 28.04.2025).
10. Berthin G. A practical guide to social audit as a participatory tool to strengthen democratic governance, transparency, and accountability. New York: UNDP Regional Bureau For Latin America And The Caribbean. 2011. 96 p.
11. Pearce J., Raynard P., Zadek S. Social Auditing for Small Organisations: A Workbook for Trainers and Practitioners. London : New Economics Foundation, 1996. 80 p.
12. Puri M., Lahariya C. Social Audit in Health Sector Planning and Program Implementation in India. *Indian Journal of Community Medicine*. 2011. 3(36). P. 174–177.
13. Spreckely F. Social Audit Toolkit. Fourth Edition. Ed. by Sally Hunt. Herefordshire: Local Livelihoods Ltd., 2008. 75 p.

REFERENCES:

1. Arabadzhiev, D. Iu. (2012). Hromadskyi monitorynh: struktura, funktsii, zavdannia [Public monitoring: structure, functions, tasks]. *Politychnyi menedzhment*, 4-5, 80–88 [in Ukrainian].
2. Buko, S. L. (2006). Spetsyfika aktyvnosti mizhnarodnykh NUO na rynku sotsialnykh posluh [Specifics of the activity of international NGOs in the social services market]. *Multyversum. Filosofskyi almanakh*, 54, 54–61 [in Ukrainian].
3. Derii, V., Sachenko, S., & Babii, L. (2016). Sotsialnyi audyt u konteksti posylennia vymoh do korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Social audit in the context of strengthening requirements for corporate social responsibility]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, 5, 17–26 [in Ukrainian].
4. Lebedynska, O. S. (2018). Osoblyvosti vnutrishnoho sotsialnoho audytu v suchasnykh umovakh [Features of internal social audit in modern conditions]. *Materialy mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Suchasni problemy upravlinnia pidpriemstvamy: teoriia ta praktyka»*. Kharkiv : KhNEU, 156–158. Retrieved from: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18962> (data zvernennia: 28.04.2025) [in Ukrainian].
5. Lykhovyd, I. (2025). Zakhyschayut dovkillia, popry viinu [Protecting the environment, despite the war]. *Den*, 11 travnia. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/article/zakhyschayut-dovkillya-popry-viynu> (data zvernennia: 28.04.2025) [in Ukrainian].
6. Mazuryk, O. V. (2013). *Sotsialnyi audyt: teoretychni zasady ta tekhnolohiia zastosuvannia v Ukraini : monohrafiia* [Social audit: theoretical foundations and application technology in Ukraine: monograph]. Donetsk: Skhidnyi vydavnychy dim [in Ukrainian].
7. Mazuryk, O. (2013). Suspilni funktsii ta mozhlyvosti sotsialnoho audytu [Social functions and possibilities of social audit]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsiologhiia*, 1(4), 79–84 [in Ukrainian].
8. Metodolohiia sotsialnoho audytu [Social audit methodology] (2020). Kyiv : Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv. 2020 [in Ukrainian].
9. A Guide to Conducting social audits in South Africa. (2015). Cape Town: Tandym Print. Retrieved from: <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/social-audits-in-south-africa-guide-2015.pdf> (data zvernennia: 28.04.2025).
10. Berthin, G. (2011). *A practical guide to social audit as a participatory tool to strengthen democratic governance, transparency, and accountability*. New York: UNDP Regional Bureau For Latin America And The Caribbean.
11. Pearce, J., Raynard, P., & Zadek, S. (1996). *Social Auditing for Small Organisations: A Workbook for Trainers and Practitioners*. London : New Economics Foundation.
12. Puri, M., & Lahariya, C. (2011). Social Audit in Health Sector Planning and Program Implementation in India. *Indian Journal of Community Medicine*, 3(36), 174–177.
13. Spreckely, F. (2008). *Social Audit Toolkit. Fourth Edition*, Ed. by Sally Hunt, Herefordshire: Local Livelihoods Ltd.